

Monitor MKB Bouw & Infra juni 2014

Onderzoek uitgevoerd door Panteia / EIM in opdracht van
Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van AFNL door Panteia/EIM.

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM. EIM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM. EIM does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Panteia BV
Bredewater 26
2715 CA Zoetermeer
Postbus 7001
2701 AA Zoetermeer
079 322 22 00
www.panteia.nl

Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra
Nieuweweg 226
3905 LT Veenendaal
Postbus 1085
3900 BB Veenendaal
0318 54 49 00
www.aannemersfederatie.nl

Drs. W.D.M. van der Valk
Panteia

Zoetermeer, juni 2014

Inhoudsopgave	
Samenvatting.....	5
Analyse.....	7
1.De onderzoeksresultaten.....	8
Percentage werkenden op de bouwplaats en hun functie.....	8
Aantrekken van nieuw personeel.....	8
Vertrek van personeel.....	9
Inleen van personeel.....	12
Werkvoorraad.....	12
Ontwikkeling van druk op de prijzen.....	13
Omzetontwikkeling.....	15
Bedrijfsresultaat.....	16
Investeringen.....	17
Betalingsproblematiek.....	20
2.Onderzoeksverantwoording.....	22
Doel en afbakening van de monitor.....	22
Opzet en verloop van de eerste meting.....	22
Opzet en verloop van de tweede meting.....	23
Opzet en verloop van de derde –de huidige- meting.....	23

Samenvatting en analyse

Samenvatting

Aandeel werkenden op de bouwplaats neemt bij de GA-bedrijven af

Iets meer dan zeventig procent van degenen die in de sector werkzaam zijn, werkt overwegend op de bouwplaats. Daarvan heeft driekwart een (overwegend) uitvoerende functie.

In een jaar tijd is er bij de GA-bedrijven een teruggang opgetreden in het aandeel werkzame personen dat (overwegend) op de bouwplaats werkt, te weten van 87% naar 74%.

Deze verandering laat zich niet volledig rechtstreeks uit de onderzoekgegevens verklaren. Vast staat echter wel, dat de GA-sector overheerst wordt door OZP-ers (ondernemingen zonder personeel). Verder blijkt dat nagenoeg alle in 2013 vertrokken personeel dat in loondienst was, op de bouwplaats werkzaam was. In 2013 is er door beduidend minder bedrijven nieuw personeel aangenomen, dan dat er personeel is vertrokken. Van het nieuw aangetrokken personeel van de GA-bedrijven is slechts een derde op de bouwplaats tewerk gesteld. Al deze informatie is in lijn met de op zich wellicht wat bevreedende procentuele teruggang van (voornamelijk) op de bouwplaats werkende personen bij de GA-bedrijven.

In 2013 door minder bedrijven personeel aangetrokken dan in 2012

Gemiddeld 8% van de bedrijven heeft in de periode januari 2013 – januari 2014 nieuw personeel aangenomen. Dat komt nagenoeg overeen met de helft van de bedrijven die gedurende 2012 nieuw personeel aantrokken. Alleen bij de GA-bedrijven lag het percentage bedrijven dat in 2013 nieuw personeel aannam op gelijk niveau als in 2012.

Minder vaak vertrekkend personeel; veel verschil tussen de bedrijfstypen

Bij krap een op de zes bedrijven heeft gedurende 2013 personeel het bedrijf verlaten. Het percentage bedrijven met vertrekkend personeel ligt daarmee iets lager dan in 2012 het geval was. Op dit punt verschillen de bedrijfstypen nogal van elkaar: bij de B&U- en sloopbedrijven daalde het percentage bedrijven met vertrekkend personeel, in de GWW-sector bleef het percentage op gelijk niveau, terwijl bij de GA-bedrijven juist een groter deel personeel zag vertrekken.

Van het in 2012 vertrokken personeel deed 81% dit op basis van ontslag. In 2013 nam het aandeel ontslagen in de uitstroom nog iets toe tot 85%.

In 2013 ook minder inleen

In 2013 is door een veel kleiner percentage bedrijven personeel ingeleend dan in 2012 het geval was: door 58% van de bedrijven in 2013, tegen 72% in 2012. Uitzendkrachten wonnen, als vorm van flexibele arbeid, iets aan populariteit.

Werkvoorraad afgenomen, meer optimisme over de ontwikkeling

In het voorjaar van 2014 was de werkvoorraad beduidend geringer dan in dezelfde periode in 2013. Op zich verbaast het dan ook dat het oordeel dat de bedrijven over de werkvoorraad hebben in de meting van 2014 vrijwel exact gelijk is aan dat van 2013. Een mogelijke verklaring hiervoor kan zijn, dat de ondernemers in het voorjaar van 2014 een stuk optimistischer in hun verwachtingen over de ontwikkeling van de werkvoorraad blijken te zijn, dan in het voorjaar van 2013 het geval was.

Prijsdruk vanuit alle klantgroepen verder toegenomen

Slechts een zeer beperkt percentage bedrijven ervaart een vermindering van druk op de prijzen vanuit hoofdaannemers, gemeentes en (andere) overheden, woningbouwcorporaties en particuliere opdrachtgevers. Ten aanzien van de drie laatstgenoemde groepen wordt door ongeveer de helft van de bedrijven een stabilisatie van de prijsdruk ervaren. De sterkste toename van de druk op de prijzen wordt vanuit hoofdaannemers ervaren.

Omzet in 2013 vaak nog achteruit, 2014 mogelijke kentering

40% van de bedrijven zag in 2013 de omzet (verder) dalen. De inhoud van tabel 17 overziend, is op te maken dat de GWW-bedrijven per saldo de minst ongunstige omzetontwikkeling doormaakten.

Voor 2014 verwachten de bedrijven per saldo een minder ongunstige omzetontwikkeling dan welke zich in 2013 voordeed. Krap de helft verwacht een consolidatie en het aantal bedrijven dat een omzettoename verwacht ligt 50% boven het aantal dat van een (verdere) daling uitgaat.

Resultaat volgt omzet: toegenomen verlies over 2013, hoop voor 2014

Van 2012 op 2013 zijn de bedrijfsresultaten in de sector (verder) teruggelopen. Het aandeel bedrijven met een resultaat 'rond de nul' bedroeg over 2013, net als over 2012, een kwart. Het aandeel winstgevendende bedrijven daalde met 9 procentpunten; het aandeel bedrijven met verlies nam met hetzelfde percentage toe.

Vooraf het aantal ondernemers dat zeer ontevreden is met het bedrijfsresultaat nam van 2012 op 2013 toe: van 13% naar 19%.

Net als bij de omzet zijn de bedrijven wat de (verwachte) ontwikkeling van het bedrijfsresultaat betreft voor 2014 wat positiever dan de realisaties over de afgelopen jaren aangeven: 33% verwacht een toename van het bedrijfsresultaat, tegenover 17% die op een (verdere) afname rekent.

Zeer geringe animo tot investeren

De lage omzetten en dito rendementen zetten in de sector een flinke rem op de investeringen. Het meest extreme voorbeeld hiervoor is te vinden in de huisvesting: maar liefst 96% van de bedrijven heeft hierin in 2013 geheel *niet* geïnvesteerd. 44% van de bedrijven in de sector heeft in 2014 geïnvesteerd of is dat met zekerheid van plan om dit te doen. Een nagenoeg gelijk percentage zal in 2014 geheel *geen* investeringsuitgaven doen en 10% is hier nog onzeker over. Het meest frequent wordt nog geïnvesteerd in machines en gereedschappen. Alle andere investeringscategorieën scoren laag.

Vooraf hoofdaannemers schuld aan betalingsproblematiek

Een op de vijf bedrijven ervaart te late betaling door hoofdaannemers als een groot probleem. Het zijn –logischerwijze– vooral de GA-bedrijven die hier vaak grote hinder van ondervinden. Overheidsinstanties en woningcorporaties betalen doorgaans op tijd. Particuliere opdrachtgevers leveren ook nogal eens grote betalingsproblemen op, vooral voor de groep B&U en sloopbedrijven.

Nog meer impact dan te laat betalen heeft het slechts gedeeltelijk of zelfs geheel niet betalen van de openstaande rekening. Ook op dit punt scoren hoofdaannemers veruit het ongunstigst. Zelfs bijna een kwart van de GA-bedrijven noemt wanbetaling door hoofdaannemers een groot probleem.

Analyse

Meting voorjaar 2013 een somber beeld in retrospectief

De eerste meting van de Monitor MKB Bouw&Infra die vorig jaar werd gepubliceerd toonde het beeld van een sector in crisistijd. Ook wees veel erop dat 2013 nog niet de zo noodzakelijke ommekeer zou gaan brengen. Belangrijke bevindingen waren dat het aantal nieuwe bedrijfsoprichtingen stokten, er amper nieuw personeel werd aangetrokken en vertrekkend personeel dat in 80% van de gevallen deed op basis van gedwongen ontslag. Verder werd geconstateerd dat de druk op de prijzen was toegenomen en dat er tegenover de 11% van de bedrijven die een omzetplus verwachtten, er 45% stond die een (verdere) daling verwachtten.

Alles bijeengenomen leidde dit tot de volgende conclusie: 'Al met al toont zich een sector waarbij het water aan de lippen staat, waarvoor de rek eruit is en waar, als de marktomstandigheden niet verbeteren, in de zeer nabije toekomst nog veel klappen zullen vallen'.

Meting voorjaar 2014: de kentering ten goede komt in zicht?

Helaas bevestigt de meting van 2014 de conclusie van de meting in 2013 'dat het jaar 2013 nog niet de zo noodzakelijke ommekeer zou gaan brengen'. In 2013 werd door nog minder bedrijven personeel aangetrokken dan in 2012. In 2013 vertrok een nog groter deel van de uittreders' op basis van gedwongen ontslag. De werkvoorraad nam af, evenals de inleen van flexwerkers. Omzet en rendement daalden wat ook tot uitdrukking kwam in een uiterst geringe animo tot investeren.

Naast deze sombere signalen over 2013 is echter een aantal positieve bevindingen te plaatsen die hopelijk duiden op een kentering ten goede. Daarbij zijn te noemen:

- Het gegeven dat de bouwondernemers in het voorjaar van 2014 een stuk optimistischer in hun verwachtingen over de ontwikkeling van de werkvoorraad blijken te zijn, dan in het voorjaar van 2013 het geval was;
- Voor 2014 verwachten de bedrijven per saldo een minder ongunstige omzetontwikkeling dan welke zich in 2013 voordeed. Krap de helft verwacht een consolidatie en het aantal bedrijven dat een omzettoename verwacht ligt 50% boven het aantal dat van een (verdere) daling uitgaat;
- Net als bij de omzet, zijn de bedrijven wat de (verwachte) ontwikkeling van het bedrijfsresultaat betreft voor 2014 wat positiever dan de realisaties over de afgelopen jaren aangeven.

Al met al mag uit deze signalen, en ook uit de signalen vanuit de bredere maatschappelijke en economische omgeving, de hoop worden geput dat in 2014 het dieptepunt van de sector is bereikt en in dat jaar mogelijk zelfs kalm aan de weg omhoog wordt ingeslagen.

1. De onderzoeksresultaten

Percentage werkenden op de bouwplaats en hun functie

Iets meer dan zeventig procent van degenen die in de sector werkzaam zijn, werkt overwegend op de bouwplaats. Daarvan heeft driekwart een (overwegend) uitvoerende functie. Vijftien procent is (overwegend) leidinggevend en de overige werkenden hebben een ondersteunende of nog andere functie (zie tabel 1).

In een jaar tijd is er bij de GA-bedrijven een flinke verandering opgetreden in de verhouding tussen degenen die wel, respectievelijk niet (overwegend) op de bouwplaats werken.¹

tabel 1 Percentage werkzame personen dat (overwegend) op de bouwplaats werkt; inclusief de ondernemer

Omschrijving	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
In procenten van het aantal werkzame personen								
Werkt overwegend op de bouwplaats	71	69	74	74	86	74	76	71
Werkt overwegend <i>niet</i> op de bouwplaats	29	31	26	26	14	26	24	29
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
In procenten van degenen die (overwegend) op de bouwplaats werken								
Leidinggevend	22	14	19	15	12	17	18	15
Uitvoerend	74	74	71	74	82	79	76	75
Ondersteunend	3	10	7	11	6	4	5	9
Anders	2	2	3	0	0	0	1	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Aantrekken van nieuw personeel

Gemiddeld 8% van de bedrijven heeft in de periode januari 2013 – januari 2014 nieuw personeel aangenomen. Dat komt nagenoeg overeen met de helft van de bedrijven die gedurende 2012 nieuw personeel aantrokken. Alleen bij de GA-bedrijven lag het percentage bedrijven dat in 2013 nieuw personeel aannam op gelijk niveau als in 2012 (zie tabel 2).

tabel 2 Percentage bedrijven dat in de periode januari 2012 en januari 2013, respectievelijk januari 2013 en januari 2014 nieuw personeel heeft aangetrokken

Heeft nieuw personeel aangetrokken	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014
In procenten van het aantal bedrijven								

¹ Deze verandering laat zich niet volledig rechtstreeks uit de onderzoekgegevens verklaren. Vast staat wel, dat de GA-sector overheerst wordt door OZP-ers (ondernemingen zonder personeel). Verder blijkt uit tabel 5 dat nagenoeg alle in 2013 vertrokken personeel in loondienst, op de bouwplaats werkzaam was. In 2013 is er door beduidend minder bedrijven nieuw personeel aangenomen, dan dat er personeel is vertrokken. Van het nieuw aangetrokken personeel van de GA-bedrijven is slechts een derde op de bouwplaats tewerk gesteld (zie tabel 3). Al deze informatie is in lijn met de op zich wellicht wat bevreemdende procentuele teruggang van (voornamelijk) op de bouwplaats werkende personen bij de GA-bedrijven.

	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014
<i>Heeft nieuw personeel aangetrokken</i>								
Ja	16	7	33	16	7	7	15	8
Nee	84	93	67	84	93	93	85	92
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Beduidend minder dan in 2012 het geval was werd het nieuw aangenomen personeel aangesteld als uitvoerende op de bouwplaats. Juist veel meer dan het jaar daarvoor gebeurde, kreeg het in 2013 aangenomen personeel een ondersteunende functie op de bouwplaats (zie tabel 3).

tabel 3 Functie waarin het nieuw aangetrokken personeel is aangesteld

Functie	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014
	In procenten van het aantal aangetrokken personeelsleden							
Niet werkend op de bouwplaats (administratief, ondersteunend)	10	20	25	9	3	3	17	13
Leidinggevend op de bouwplaats	1	7	11	5	3	13	5	8
Uitvoerend op de bouwplaats	88	53	58	77	73	34	73	55
Ondersteunend op de bouwplaats	0	14	4	7	21	42	4	19
Andere functie	1	6	2	2	0	8	1	5
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Vertrek van personeel

Bij krap een op de zes bedrijven heeft gedurende 2013 personeel het bedrijf verlaten. Het percentage bedrijven met vertrekkend personeel ligt daarmee iets lager dan in 2012 het geval was. Op dit punt verschillen de bedrijfstypen nogal van elkaar: bij de B&U- en sloopbedrijven daalde het percentage bedrijven met vertrekkend personeel, in de GWW-sector bleef het percentage op gelijk niveau, terwijl bij de GA-bedrijven juist een groter deel personeel zag vertrekken (zie tabel 4).

tabel 4 Percentage bedrijven waarbij in de periode januari 2012 en januari 2013, respectievelijk januari 2013 en januari 2014 personeel het bedrijf heeft verlaten

Personeel heeft het bedrijf verlaten	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014	2012- 2013	2013- 2014
	In procenten van het aantal bedrijven							
Ja	21	12	28	29	12	16	19	15
Nee	79	88	72	71	88	84	81	84
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Het in 2013 vertrokken personeel bestond voor een kleiner deel dan in 2012 uit uitvoerenden op de bouwplaats en juist voor een groter deel uit personen met een

ondersteunende rol op de bouwplaats (zie tabel 5). Dit verklaart mogelijk (deels) de relatief grote instroom van ondersteunend personeel zoals bleek uit tabel 4.

tabel 5 Functie waarin het vertrokken personeel was aangesteld

Functie	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014
In procenten van het aantal vertrokken personeelsleden								
Niet werkend op de bouwplaats (administratief, ondersteunend)	4	11	7	3	2	2	4	8
Leidinggevend op de bouwplaats	2	6	5	5	1	5	2	6
Uitvoerend op de bouwplaats	76	61	77	82	94	91	80	71
Ondersteunend op de bouwplaats	12	20	4	10	3	2	9	14
Andere functie	6	2	7	0	0	0	5	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Van het in 2012 vertrokken personeel deed 81% dit op basis van ontslag. In 2013 nam het aandeel ontslagen in de uitstroom nog iets toe (zie tabel 6).

tabel 6 Verdeling van het vertrokken personeel over vertrek uit eigen beweging en ontslag

Uit eigen beweging vertrokken?	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014
In procenten van het aantal vertrokken personeelsleden								
Ja	21	11	28	39	12	15	19	15
Nee	79	89	72	61	88	85	81	85
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Net als in 2013 het geval was, verwacht het overgrote deel van de bedrijven dat de personele bezetting in 2014 qua aantal niet zal veranderen. Wel laat tabel 7 zien dat er, in tegenstelling tot vorig jaar, er in de meting van dit jaar meer bedrijven zijn die verwachten dat het aantal werkenden bij hen zal toenemen. Het percentage bedrijven dat in het voorjaar van 2014 een of meer vacatures had ligt niettemin op nagenoeg hetzelfde lage niveau als in 2013 het geval was (zie tabel 8).

tabel 7 Verwachte ontwikkeling van het aantal personen dat in het bedrijf werkt (januari 2014 – januari 2015)

Het aantal werkzame personen zal:	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014	2012-2013	2013-2014
In procenten van het aantal bedrijven								
Toenemen	4	8	1	8	2	9	3	9
Gelijk blijven	86	89	86	80	93	84	88	86
Afnemen	10	3	11	6	4	6	8	4
Weet niet/wil niet zeggen	0	0	2	6	1	1	1	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 8 Vacatures

	Cluster							Totaal
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Voorjaar 2013	
	Voorjaar 2013	Voorjaar 2014	Voorjaar 2013	Voorjaar 2014	Voorjaar 2013	Voorjaar 2014		
Heeft vacatures	0	3	5	7	9	4	3	4
Nee	100	97	95	93	91	96	97	96
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Inleen van personeel

In 2013 is door een veel kleiner percentage bedrijven personeel ingeleend dan in 2012 het geval was: door 58% van de bedrijven in 2013, tegen 72% in 2012. Tabel 9 laat zien dat uitzendkrachten, als vorm van flexibele arbeid, iets aan populariteit wonnen.

tabel 9 Inleen en inhuur van personeel

Omschrijving	Cluster							Totaal
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		2012	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013		
In procenten van het aantal bedrijven								
Heeft personeel ingeleend of ingehuurd								
Ja	79	57	72	59	53	59	72	58
Nee	21	43	28	41	47	41	28	42
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100
In procenten van de bedrijven met inleen/inhuur (meerdere antwoorden mogelijk)								
Aard van het ingeleende en ingehuurde personeel								
Inleen van collega-bedrijven	33	26	40	40	33	35	34	30
Uitzendkrachten	11	26	40	33	18	34	15	29
ZZP-ers	84	92	82	86	84	77	84	87
Personeel via een payroll constructie	8	5	5	8	2	17	6	9

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Werkvoorraad

Tabel 10 laat zien dat de werkvoorraad in het voorjaar van 2014 beduidend geringer was dan in dezelfde periode in 2013. Het verbaast dan ook dat, zoals tabel 11 laat zien, het oordeel dat de bedrijven over de werkvoorraad hadden, in de meting van 2014 vrijwel exact gelijk is aan dat van 2013. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn, dat de ondernemers in het voorjaar van 2014 een stuk optimistischer zijn in hun verwachtingen over de ontwikkeling van de werkvoorraad, dan in het voorjaar van 2013 (zie tabel 12).

tabel 10 Aantal weken werkvoorraad in het voorjaar van 2013, respectievelijk 2014, uitgaande van de personeelsbezetting op dat moment

Aantal weken werkvoorraad in portefeuille	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorjaa r 2014
	In procenten van het aantal bedrijven							
Minder dan 10	26	52	24	49	31	41	28	48
10 t/m 19	46	31	35	21	32	30	41	30
20 of meer weken	26	16	36	28	34	27	29	20
Weet niet/w.n.z.	2	1	5	2	3	2	2	1
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 11 Beoordeling van de werkvoorraad in het voorjaar van 2013, respectievelijk 2014

Beoordeelt de werkvoorraad als:	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorjaa r 2014
	In procenten van het aantal bedrijven							
Heel goed	14	16	8	19	16	11	14	15
Tamelijk goed	33	32	41	23	29	39	33	33
Goed noch slecht	32	29	22	19	23	23	28	26
Tamelijk slecht	12	14	14	16	19	17	14	15
Heel slecht	9	15	15	23	13	10	11	11
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 12 Verwachting van de ontwikkeling van de werkvoorraad in de loop van het jaar

De werkvoorraad zal:	Cluster							
	B&U en sloopbedrijven		GWW		GA		Totaal	
	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorja ar 2014	Voorja ar 2013	Voorjaa r 2014
	In procenten van het aantal bedrijven							
Sterk verbeteren	2	12	1	3	1	2	1	8
Iets verbeteren	33	31	9	32	9	32	24	31
Ongeveer gelijk blijven	40	47	59	40	49	49	44	47
Iets verslechteren	15	2	16	8	30	5	20	3
Sterk verslechteren	4	4	7	8	6	5	5	5
Weet niet/w.n.z.	6	4	8	9	5	7	6	6
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Ontwikkeling van druk op de prijzen

Van de bedrijven die hoofdaannemers als opdrachtgever hebben is ongeveer de helft van mening dat de prijsdruk vanuit hoofdaannemers in de loop van 2013 is toegenomen. 32% ervaart dit zelfs in sterke mate (zie tabel 13).

tabel 13 Ontwikkeling van de druk op de prijzen tussen januari 2013 en mei 2014 door hoofdaannemers

<i>Cluster</i>				
<i>De druk op de prijzen is:</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor hoofdaannemers				
Sterk toegenomen	34	25	32	32
Iets toegenomen	15	20	24	19
Ongeveer gelijk gebleven	39	49	30	37
Iets afgenomen	6	3	8	6
Sterk afgenomen	6	3	6	6
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Ook de prijsdruk vanuit woningcorporaties wordt als stevig ervaren (zie tabel 15). In beduidend mindere mate geldt dit voor prijsdruk vanuit gemeentes en (andere) overheden (zie tabel 14) en vanuit particuliere opdrachtgevers (zie tabel 16).

tabel 14 Ontwikkeling van de druk op de prijzen tussen januari 2013 en mei 2014 door gemeentes en overheden

<i>Cluster</i>				
<i>De druk op de prijzen is:</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor gemeentes en overheden				
Sterk toegenomen	19	16	25	20
Iets toegenomen	15	20	6	13
Ongeveer gelijk gebleven	51	56	62	55
Iets afgenomen	15	4	7	11
Sterk afgenomen	0	4	0	1
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 15 Ontwikkeling van de druk op de prijzen tussen januari 2013 en mei 2014 door woningbouwcorporaties

<i>Cluster</i>				
<i>De druk op de prijzen is:</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor woningbouwcorporaties				
Sterk toegenomen	47	20	20	36
Iets toegenomen	7	17	15	10
Ongeveer gelijk gebleven	45	52	61	51
Iets afgenomen	1	4	2	2
Sterk afgenomen	0	7	2	1
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 16 Ontwikkeling van de druk op de prijzen tussen januari 2013 en mei 2014 door particuliere opdrachtgevers

<i>Cluster</i>				
<i>De druk op de prijzen is:</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven dat werkt voor particuliere opdrachtgevers				
Sterk toegenomen	28	8	15	23
Iets toegenomen	16	20	19	17
Ongeveer gelijk gebleven	44	70	58	50
Iets afgenomen	8	2	5	7
Sterk afgenomen	4	0	3	3
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Omzetontwikkeling

40% van de bedrijven zag in 2013 de omzet (verder) dalen. De inhoud van tabel 17 overziend, is op te maken dat de GWW-bedrijven per saldo de minst ongunstige omzetontwikkeling doormaakten.

Voor 2014 verwachten de bedrijven per saldo een minder ongunstige omzetontwikkeling dan welke zich in 2013 voordeed. Krap de helft verwacht een consolidatie en het aantal bedrijven dat een omzettoename verwacht ligt 50% boven het aantal dat van een (verdere) daling uitgaat (zie tabel 18).

tabel 17 Omzetontwikkeling in 2012 ten opzichte van 2011 en in 2013 ten opzichte van 2012

								Cluster					
								B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal		
								2011- 2012	2012- 2013	2011- 2012	2012- 2013	2011- 2012	2012- 2013
								In procenten van het aantal bedrijven				2012	- 2013
Omzetontwikkeling													
Totaal toename	20	22	29	37	19	22	20	23					
Toename met onbekend percentage	2	5	2	6	2	7	1	5					
Toename > 50%	0	3	2	0	7	1	3	3					
Toename 26 t/m 50%	3	4	0	0	0	3	2	4					
Toename 16 t/m 25%	2	3	1	4	0	2	1	2					
Toename 6 t/m 15%	10	7	22	22	10	5	12	7					
Toename 1 t/m 5%	3	0	2	5	0	4	1	2					
(ongeveer) gelijk gebleven	34	38	34	23	32	38	33	37					
Afname 1 t/m 5%	0	1	2	9	4	4	2	3					
Afname 6 t/m 15%	14	7	15	10	12	5	13	6					
Afname 16 t/m 25%	7	7	14	4	10	14	9	9					
Afname 26 t/m 50%	10	6	3	10	9	8	9	7					
Afname > 50%	1	12	0	0	1	4	1	9					
Afname met onbekend percentage	14	7	3	7	13	5	13	6					
Totaal afname	46	40	37	40	49	40	47	40					
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100					

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 18 Verwachte omzetontwikkeling 2014 ten opzichte van 2013

								Cluster			
								B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
								In procenten van het aantal bedrijven			
De druk op de prijzen is:											
Totaal toename		28		19		34		34			
Toename met onbekend percentage		4		4		6		5			
Toename > 50%		1		3		4		2			
Toename 26 t/m 50%		4		0		0		2			
Toename 16 t/m 25%		5		2		6		5			
Toename 6 t/m 15%		16		9		11		14			
Toename 1 t/m 5%		3		1		7		6			
(ongeveer) gelijk blijven		47		46		42		44			
Afname 1 t/m 5%		0		2		3		1			
Afname 6 t/m 15%		6		6		5		5			
Afname 16 t/m 25%		9		3		6		8			
Afname 26 t/m 50%		1		12		1		2			
Afname > 50%		2		1		4		3			
Afname met onbekend percentage		2		11		5		3			

				Cluster	
<i>De druk op de prijzen is:</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>		<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
Totaal afname	25	35	24	22	
Totaal	100	100	100	100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Bedrijfsresultaat

Van 2012 op 2013 zijn de bedrijfsresultaten in de sector (verder) teruggelopen. Het aandeel bedrijven met een resultaat 'rond de nul' bedroeg over 2013, net als over 2012, een kwart. Het aandeel winstgevende bedrijven daalde met 9 procentpunten; het aandeel bedrijven met verlies nam met hetzelfde percentage toe (zie tabel 19).

Vooraf het aantal ondernemers dat zeer ontevreden is met het bedrijfsresultaat nam van 2012 op 2013 toe, van 13% naar 19% (zie tabel 20). Voor zover nog nodig wordt de negatieve ontwikkeling door tabel 21 nog eens onderstreept.

Net als bij de omzet zijn de bedrijven wat de (verwachte) ontwikkeling van het bedrijfsresultaat betreft voor het lopende jaar 2014 wat positiever dan de realisaties over de afgelopen jaren aangeven: 33% verwacht een toename van het bedrijfsresultaat, tegenover 17% die op een (verdere) afname rekent (zie tabel 22).

tabel 19 Bedrijfsresultaat over 2012 en 2013

									Cluster
<i>Bedrijfsresultaat</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>		<i>GWW</i>		<i>GA</i>		<i>Totaal</i>		
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	
									In procenten van het aantal bedrijven
Winst	63	57	67	61	71	52	65	56	
Rond de nul	30	28	21	20	15	22	25	25	
Verlies	7	14	10	11	6	20	7	16	
Weet niet	0	1	1	8	5	4	2	2	
Wil niet zeggen	0	0	1	0	3	2	1	1	
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 20 Tevredenheid over het bedrijfsresultaat over 2012 en 2013

									Cluster
<i>Over het bedrijfsresultaat is de ondernemer:</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>		<i>GWW</i>		<i>GA</i>		<i>Totaal</i>		
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013	
									In procenten van het aantal bedrijven
Zeer tevreden	17	14	10	9	8	12	13	13	
Tamelijk tevreden	47	50	54	50	62	47	52	49	
Tamelijk ontevreden	23	12	19	26	14	24	20	17	
Zeer ontevreden	12	21	17	7	12	17	13	19	
Weet niet/wil niet zeggen	1	3	0	8	4	0	2	2	
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 21 Ontwikkeling van het bedrijfsresultaat over 2012 ten opzichte van 2011 en over 2013 ten opzichte van 2012

								Cluster					
								B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal		
								2011- 2012	2012- 2013	2011- 2012	2012- 2013	2011- 2012	2012- 2013
<i>Het bedrijfsresultaat is:</i>								In procenten van het aantal bedrijven					
Toegenomen	19	26	9	35	19	24	18	26					
Gelijk gebleven	34	42	50	33	39	37	37	40					
Afgenomen	40	31	39	23	42	36	41	32					
Weet niet/wil niet zeggen	7	1	2	9	0	3	4	2					
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100					

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 22 Verwachte ontwikkeling van het bedrijfsresultaat over 2014 ten opzichte van 2013

								Cluster			
								B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
								In procenten van het aantal bedrijven			
<i>Het bedrijfsresultaat zal:</i>											
Toenemen		33		25		35		33			
(ongeveer) gelijk blijven		51		34		34		44			
Afnemen		12		30		24		17			
Weet niet/wil niet zeggen		4		11		7		6			
Totaal		100		100		100		100			

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Investeringsen

Investeringsen in 2013

In de tabellen 23 t/m 27 komt het investeringsgedrag van de sector over het afgelopen jaar (2013) tot uitdrukking. Duidelijk is dat de lage omzetten en dito rendementen een flinke rem op de investeringen hebben gezet. Het meest extreme voorbeeld hiervoor is te vinden in de huisvesting: maar liefst 96% van de bedrijven heeft hierin in 2013 geheel *niet* geïnvesteerd.

tabel 23 Bedrag dat in 2013 geïnvesteerd is in machines en gereedschappen

								Cluster			
								B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
								In procenten van het aantal bedrijven			
<i>Bedrag x € 1.000</i>											
0		45		52		39		44			
Minder dan 5		30		3		36		30			
5 tot 10		8		5		12		9			
10 tot 20		7		12		6		7			
Meer dan 20		7		25		6		8			
Wil niet zeggen		3		3		1		2			
Totaal		100		100		100		100			

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 24 Bedrag dat in 2013 geïnvesteerd is in ICT-toepassingen

								Cluster			
								B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
								In procenten van het aantal bedrijven			
<i>Bedrag x € 1.000</i>											
0		82		66		80		80			

				Cluster
<i>Bedrag x € 1.000</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
Minder dan 5	14	26	15	15
5 tot 10	22	2	3	3
10 tot 20	1	2	1	1
Meer dan 20	1	3	1	1
Wil niet zeggen	0	1	0	0
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 25 Bedrag dat in 2013 geïnvesteerd is in huisvesting

				Cluster
<i>Bedrag x € 1.000</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven				
0	98	88	94	96
Minder dan 5	1	4	2	1
5 tot 10	0	2	1	1
10 tot 20	0	0	3	1
Meer dan 20	1	6	0	1
Wil niet zeggen	0	0	0	0
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 26 Bedrag dat in 2013 geïnvesteerd is in opleidingen

				Cluster
<i>Bedrag x € 1.000</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven				
0	78	49	81	77
Minder dan 5	16	35	14	18
5 tot 10	3	6	4	3
10 tot 20	1	2	1	1
Meer dan 20	2	5	0	1
Wil niet zeggen	0	3	0	0
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 27 Bedrag dat in 2013 geïnvesteerd is in andere zaken

				Cluster
<i>Bedrag x € 1.000</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven				
0	83	91	90	85
Minder dan 5	4	0	1	3
5 tot 10	1	0	4	2
10 tot 20	2	2	2	2
Meer dan 20	10	6	3	8
Wil niet zeggen	0	1	0	0
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Investerings in 2014

44% van de bedrijven in de sector heeft in 2014 geïnvesteerd of is dat met zekerheid van plan om dit te doen. Een nagenoeg gelijk percentage zal in 2014 geheel geen investeringsuitgaven doen en 10% is hier nog onzeker over (zie tabel 28). De tabellen

29 t/m 33 gaan in detail in op het investeringsgedrag in 2014. Het meest frequent wordt nog geïnvesteerd in machines en gereedschappen. Alle andere investeringscategorieën scoren laag.

tabel 28 Investeringsgedrag in 2014 in algemene zin

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2014 geïnvesteerd of is van plan om dat later in 2014 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven				
Ja	44	48	39	44
Misschien	9	14	10	10
Nee	47	38	51	46
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 29 Investeringsgedrag in 2014 in machines en gereedschappen

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2014 geïnvesteerd in machines en gereedschappen of is van plan om dat later in 2014 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven				
Ja	29	33	29	29
Misschien	8	9	8	8
Nee	63	58	63	63
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 30 Investeringsgedrag in 2014 in ICT-toepassingen zoals computers en 3D

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2014 geïnvesteerd in ICT-toepassingen of is van plan om dat later in 2014 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven				
Ja	14	9	9	12
Misschien	1	2	1	1
Nee	85	89	90	87
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 31 Investeringsgedrag in 2014 in huisvesting

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2014 geïnvesteerd in huisvesting of is van plan om dat later in 2014 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
In procenten van het aantal bedrijven				
Ja	3	6	3	3
Misschien	0	0	0	0
Nee	97	94	97	97
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 32 Investerings in 2014 in opleiding

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2014 geïnvesteerd in opleiding of is van plan om dat later in 2014 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
Ja	7	16	6	7
Misschien	1	2	0	1
Nee	92	82	94	92
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

tabel 33 Investerings in 2014 in ander zaken

<i>Cluster</i>				
<i>Heeft in 2014 geïnvesteerd in andere zaken of is van plan om dat later in 2014 nog te doen</i>	<i>B&U en sloopbedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
Ja	7	16	7	7
Misschien	0	1	1	1
Nee	93	83	92	92
Totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Betalingsproblematiek

Een op de vijf bedrijven ervaart te late betaling door hoofdaannemers als een groot probleem. Het zijn –logischerwijze– vooral de GA-bedrijven die hier vaak grote hinder van ondervinden. Overheidsinstanties en woningcorporaties betalen doorgaans op tijd. Particuliere opdrachtgevers leveren ook nogal eens grote betalingsproblemen op, vooral voor de groep B&U en sloopbedrijven (zie tabel 34).

tabel 34 Mate waarin te late betaling door opdrachtgevers als een probleem wordt ervaren

<i>Cluster</i>				
<i>Omschrijving</i>	<i>B&U en sloopbedrijve n</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
<i>Te late betaling door hoofdaannemers</i>				
Geen probleem	30	43	31	31
Een klein probleem	9	24	24	15
Een groot probleem	13	20	29	19
Niet van toepassing	48	8	16	35
Weet niet/wil niet zeggen	0	5	0	0
<i>Te late betaling door overheidsinstanties</i>				
Geen probleem	15	42	11	15
Een klein probleem	4	6	3	4
Een groot probleem	3	4	6	4
Niet van toepassing	78	42	80	76
Weet niet/wil niet zeggen	0	6	0	1
<i>Te late betaling door particuliere opdrachtgevers</i>				
Geen probleem	53	45	60	55
Een klein probleem	15	3	12	13
Een groot probleem	14	8	4	10
Niet van toepassing	18	38	24	22
Weet niet/wil niet zeggen	0	6	0	0
<i>Te late betaling door woningbouwcorporaties</i>				
Geen probleem	17	14	12	15
Een klein probleem	2	1	2	2
Een groot probleem	2	0	3	2
Niet van toepassing	79	79	83	80
Weet niet/wil niet zeggen	0	6	0	1

Bron: Panteia/EIM, 2014.

Nog erger dan te laat betalen is het slechts gedeeltelijk of zelfs geheel niet betalen van de openstaande rekening. Ook op dit punt scoren hoofdaannemers veruit het ongunstigst. Zelfs bijna een kwart van de GA-bedrijven noemt wanbetaling door hoofdaannemers een groot probleem (zie tabel 35).

tabel 35 Mate waarin gedeeltelijk of geheel niet betalen door opdrachtgevers als een probleem wordt ervaren

Omschrijving	B&U en sloopbedrijve			Cluster
	n	GWV	GA	Totaal
In procenten van het aantal bedrijven				
Geheel of gedeeltelijk niet betalen door hoofdaannemers				
Geen probleem	41	72	46	45
Een klein probleem	7	9	11	8
Een groot probleem	4	6	23	10
Niet van toepassing	48	8	20	36
Weet niet/wil niet zeggen	0	5	0	1
Geheel of gedeeltelijk niet betalen door overheidsinstanties				
Geen probleem	19	48	17	20
Een klein probleem	1	1	1	1
Een groot probleem	3	2	2	3
Niet van toepassing	77	44	80	75
Weet niet/wil niet zeggen	0	5	0	1
Geheel of gedeeltelijk niet betalen door particuliere opdrachtgevers				
Geen probleem	71	53	62	66
Een klein probleem	14	2	10	12
Een groot probleem	1	0	3	2
Niet van toepassing	14	39	25	1
Weet niet/wil niet zeggen	0	6	0	1
Geheel of gedeeltelijk niet betalen door woningbouwcorporaties				
Geen probleem	23	14	13	19
Een klein probleem	1	1	2	1
Een groot probleem	0	0	2	1
Niet van toepassing	76	79	83	79
Weet niet/wil niet zeggen	0	6	0	0

Bron: Panteia/EIM, 2014.

2. **Onderzoeksverantwoording**

Doel en afbakening van de monitor

Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra (AFNL) heeft Panteia / EIM opdracht gegeven de ontwikkeling van kenmerken en resultaten van de mkb-bouw en infra te monitoren. Daarbij valt te denken aan het aantal en de grootte van de opdrachten, ontwikkelingen in de werkgelegenheid, investeringsgedrag en de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten. Hiermee wordt een duidelijk beeld gecreëerd van wat er in de sector speelt en waarop actie moet worden ondernomen.

Door ook aandacht te geven aan actuele onderwerpen en knelpunten, biedt zo'n monitor een breed beeld van facetten waarop beleidsmatig kan worden teruggevallen en ingespeeld.

Tegen deze achtergrond heeft AFNL aan Panteia/EIM de opdracht gegeven voor het ontwikkelen van een onderzoeksinstrument dat in de kennisbehoefte van en over de sector, c.q. het deel van de bouwsector waarop de AFNL zich richt, voorziet. Dit 'domein' omvat drie clusters, die als volgt zijn benoemd en samengesteld:

- aannemers B&U Bouw (burgerlijke en utiliteitsbouw) en sloopbedrijven
- aannemers grond- weg en waterbouw en mechanisch straatbedrijven (GWW)
- gespecialiseerde aannemers (GA): tegelzetter, dakdekkers hellende daken (pannen), dakdekkers leien, rietdekkers, dakdekkers zinken daken, betonstaalverwerkers, metselbedrijven, kalkzandsteenlijmbedrijven, voegersbedrijven, kitbedrijven, betonboorbedrijven, steigerbouwbedrijven.

In het ontwerp van de monitor staat nadrukkelijk het kunnen meten van ontwikkelingen en verschillen tussen de onderscheiden clusters als doel voorop. Dergelijke doelen stellen minder hoge eisen aan de onderzoeksopzet dan wanneer het doel (ook) het nauwkeurig in kaart brengen van structuurkenmerken zou zijn, zoals het aantal ondernemingen, de sectoromzet en het niveau van de werkgelegenheid. Bij de onderzoeken in de eerste helft van het jaar wordt telkens gewerkt met een representatieve steekproef van 400 bedrijven. Voor de meting in de tweede helft van het jaar met ruim de helft van de steekproef

Opzet en verloop van de eerste meting

In de maanden april en mei van 2013 is een telefonische enquête uitgevoerd onder netto 396 MKB-bedrijven in de bouw en infra: de eerste meting van de monitor. Van 13 bedrijven bleek in de analysefase dat zij niet geschikt waren om verder in het onderzoek betrokken te worden. De eerste rapportage is (daarom) gebaseerd op informatie die is verkregen van 383 bedrijven in de bouw en infra. De in de enquête betrokken bedrijven zijn vooraf schriftelijk benaderd met informatie over het doel en de strekking van het onderzoek.

De in het onderzoek betrokken deelsectoren verschillen qua het aantal en soort bedrijven dat zij tellen sterk van elkaar. Ook is het aantal kleinere bedrijven veel groter dan het aantal grotere ondernemingen. Om toch –gegeven de beperkte steekproefomvang- zo betrouwbaar mogelijke uitspraken te kunnen doen over de drie onderscheiden clusters en ook over de grotere bedrijven, is een 'scheve' steekproef getrokken, waarin de getalsmatig kleinere groepen meer dan evenredig

vertegenwoordigd waren. Om ervoor te zorgen dat de analyse en rapportage geen vertekend beeld op zou leveren, is er in de analyse voor deze bewust gecreëerde scheefheid gecorrigeerd.

Opzet en verloop van de tweede meting

In de eerste meting is aan de respondenten gevraagd of zij in het kader van de monitor nogmaals hun medewerking zouden willen verlenen. 297 van hen gaven aan zeker, en 21 misschien daartoe bereid te zijn. Voor dit doel stelden zij hun e-mailadres ter beschikking, waaraan medio oktober een vooraankondiging is gestuurd, bestaande uit een korte toelichting en een samenvatting van de vragenlijst. Vervolgens zijn zij telefonisch benaderd voor het afnemen van de vragenlijst. Dit leverde in totaal 212 bruikbare reacties op, die de basis vormden voor de tweede meting. Deze meting is gezien de geringere steekproef gecorrigeerd op representativiteit, waardoor er voor de hele 'sector' een valide beeld ontstond. Deze monitor is in november 2013 door de AFNL gepubliceerd.

Opzet en verloop van de derde –de huidige- meting

De opzet van de onderhavige meting spoort in hoge mate met die van de eerste meting. De vraagstelling is op een aantal punten aangepast, maar vertoont ook op veel punten overeenkomst met die van de eerste meting van 2013. Dit maakte het mogelijk om op tal van relevante onderwerpen de ontwikkelingen in de tijd te schetsen, zoals in dit rapport is gebeurd. Deze derde meting is gebaseerd op 403 responderende bedrijven, waarvan er 155 ook hun medewerking aan de eerste en/of de tweede meting van de Monitor gaven.

